

PLANTES D'ALTAFULLA (1)

Maria Noguera Figueras

Aquesta voldria ser la primera d'un seguit de pàgines sobre les plantes del municipi d'Altafulla. No és un estudi exhaustiu, sinó una llista ampliable de les plantes que podem trobar al camp, als jardins, i fins i tot als horts d'Altafulla. Comencem per la A i continuarem segons l'alfabet. Encara n'hi falten, fins i tot a la A, però és qüestió d'espai i de temps. El nostre propòsit és, poc a poc, anar editant més referències de plantes del nostre entorn proper. Les fitxes es podran intercalar i també és interessant que cadascú pugui afegir el que trobi convenient al final de la pàgina.

De tot el munt d'herbes, arbres, arbusts i lianes n'hi ha que tenen aplicacions medicinals, d'altres que són perilloses ja que entre les substàncies que les componen n'hi ha que són verinoses o com a mínim ens poden causar algun problema; i també n'hi ha que no tenen cap propietat coneguda, però les tenim al nostre costat per donar-nos gust. M'he permès afegir en les curiositats això que sempre m'ha cridat l'atenció des que, de molt joveneta, vaig llegir un llibre en què els protagonistes s'enviaven missatges a través de rams de flors: el significat de les plantes. Cal tenir en compte que el significat varia segons quines són les plantes que componen el ram, la posició entre elles, el color, etc. No és un idioma fàcil, ni tampoc el conec a fons.

Sobretot voldria fer una advertència: que ningú es prengui la llibertat d'usar les plantes sense tenir-ne un coneixement. Hi ha qui diu que es prendrà tal o qual infusió ja que, com que és una cosa de la natura no li farà mal. Anem a pams! Tant de la natura és la farigola, que és bona per un munt de problemes, com la cicuta, que és mortal amb poca quantitat. O la digitàlia, que en quantitats adequades soluciona problemes del cor, però que si ens passem de mesura provocarà la mort. O l'espernallac que, entre altres propietats ens pot ajudar en les digestions, però si se'n pren massa et fa mal de panxa. Per això tinguem present de no posar-nos mai a la boca cap planta que no coneguem, i rentar-nos les mans si hem manipulat plantes desconegudes.

D'altra banda tenim a Altafulla medis molt diversos dins un terme no gaire gran. Hi ha la zona marítima, amb vegetació adaptada a salobrar i dunes; la zona del riu amb plantes de ribera; la zona de Sant Antoni amb vegetació de màquia i amb vestigis de bosc d'alzines; clapes de bosc de pins; zones de camps de cònreus i voreres de camins; jardins particulars. Com es pot veure tenim un ventall prou ample per trobar una bona diversitat de plantes; també he de dir que plantes que tenia localitzades fa anys, ja no sé on buscar-les ara que el seu lloc és ocupat per cases, però això és el preu que hem de pagar per anar d'acord als temps actuals.



ALADERN (*Rhamnus alaternus* L.)

Família de les rhamnàcies

Nom local: coscó mascle

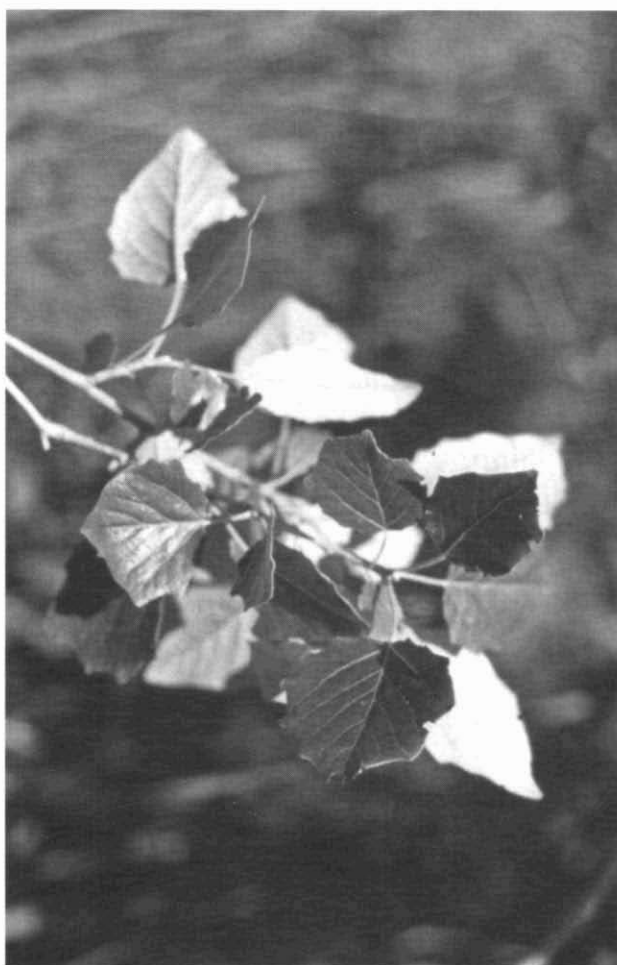
Sinònims: lladern, llampuga

Castellà: aliaderno, aliaderna, coscollino

Localització: A la terra baixa, en zones de domini de l'alzina formant els matolls.

Descripció: Arbret que sovint es presenta en estat arbustiu. Branques i fulles esparses. Les fulles són endurides, sense pèls, lluent, tot l'any verdes, amb el limbe ovat finament dentat. Té grups florals femenins i masculins. Fruit arrodonit, de la grandària d'un pèsol, al principi vermell i quan és madur negre. Floreix el març i abril.

Aplicacions: L'escorça és purgant, les fulles astringents.



ÀLBER (*Populus alba*)

Família de les salicàcies

Nom local: àlber blanc

Sinònims: alba, auba, àlber cotoner, xop blanc,...

Castellà: álamo

Localització: A la vora del riu o cultivada.

Descripció: Arbre que pot arribar fins als 30 m d'alt; té el tronc dret amb l'escorça blanquinosa; fulles ovals, anguloses o dentades desigualment, verdes per damunt i molt blanques, tometoses (amb borrisol) per sota.

Aplicacions: L'escorça s'utilitza com a astringent i febrífuga.

Curiositats: En el llenguatge de les flors significa el pas del temps. És un arbre ornamental en jardineria. La seva fusta serveix per a embalatges.



ALZINA (*Quercus ilex* L.)

Família de les cupulíferes

Nom local: alzina

Sinònims: carrasca, glaner, alzinera

Castellà: encina, encino, carrasco, xardón

Localització: Al terme d'Altafulla queden alguns exemplars testimonials de temps passats. Un exemplar digne de protecció queda dins el poble.

Descripció: Arbre de dos a quinze metres, de creixement molt lent, molt espès de rama; les fulles són coriàcies, persistents, oblongues, d'un verd fosc per damunt i blanques-tometoses per davall; fa el fruit (gla) de forma oblonga acabat en una punteta i per l'altre extrem ficat dins una cúpula semi-esfèrica gris-tometosa. Les alzines d'Altafulla fan poques glans.

Aplicacions: La seva fusta pesant, compacta i d'una duresa extrema té aplicacions diverses (ebenisteria) i és excel·lent com a combustible i per a l'obtenció de carbó.

L'escorça, els cims florits i els fruits són antisèptics gràcies al taní que contenen.

Curiositats: En el llenguatge de les flors l'alzina significa força, llibertat; les fulles signifiquen valentia, valor; les glans signifiquen amargor.

Per anomenar quatre coses molt bones, de la millor qualitat, diuen: "Llenya d'alzina, vi de sarment, oli d'oliva i pa de forment".



ANAGALL (*Anagallis arvensis* L.)

Família de les primulàcies

Nom local: herba de faves, herba antiverinosa.

Sinònims: anagall blau o vermell, morró, moragues, borrisol, pica-poll, herba de cadernereres

Castellà: murajes, anagallo

Localització: Camps de conreu, vores de camins.

Descripció: Herba anual, de 10 a 30 cm, que creix arrossegant, sense pèls, amb petites flors de cinc pètals, blaves o vermelles.

Aplicacions: L'anagall vermell té propietats més altes. Bactericida. Tractament de llagues de difícil cicatrització. Contra la tuberculosi. S'ha d'anar alerta ja que és molt tòxica i pot produir la mort.

Curiositats: A Altafulla se'n va conrear per a fer un producte farmacèutic per al bestiar: "Pánicer avícola y cunícola". A Cal Negret tenien una indústria a Reus on el fabricaven. Servia per a combatre la "leucocis aviar" dels pollastres (va ser una malaltia que va aparèixer al portar gallines americanes que eren més ponedores, però van infectar les autòctones), i la "coccidiosis" dels conills (malaltia que es posava al fetge).



ARC BLANC (*Crataegus monogyna* Jacq.)

Família de les rosàcies

Nom local: cirereta de pastor, gargoller.

Sinònims: espinalb, espí blanc, pometes de pastor, o pometes de la Mare de Déu.

Castellà: espino albar, majuelo, carcabollero, matapiojos, pirlitero,...

Localització: En boscos, matollars, vores de rius. A Altafulla el podem trobar per la zona de Sant Antoni i també per la vora del riu.

Descripció: Arbre que es presenta sovint amb aspecte arbustiu; les espines són llenyoses, fortes, punxents, d'uns 7 mm de llargada; escorça d'un gris clar; fulles profundament dividides en 3 o 7 lòbuls; flors blanques o rosades, perfumades, agrupades en corimbe formant ramells, d'aparició posterior al creixement de les fulles; fruit vermell, arrodonit, de menys d'un centímetre i amb un sol pinyol, de gust dolç, farinós. Floreix d'abril a juny; fructifica setembre i octubre.

Aplicacions: Les flors tenen virtuts tòniques pel cor i per l'aparell circulatori, són sedants, i tant poden baixar la tensió com pujar-la, per això s'ha d'anar amb molt de compte. És febrífug, diürètic i astringent.

Curiositats: És una planta que pot arribar a viure 500 anys i té una fusta molt dura la qual s'emprava per a fer ceps per a subjectar presos.

En el llenguatge de les flors significa esperança llagotera, és a dir, a força d'adulacions.



ARÇOT (*Rhamnus lycioides*)

Família de les rhamnàcies

Nom local: arçot, gargoller.

Sinònims: arç negre, escurnoi, espí negre, arçot de tanques, garboller.

Castellà: espino negro, espino prieto.

Localització: per la zona de la màquia litoral d'ullastre i margalló. El podem trobar per la zona de Sant Antoni, ja que és vegetació de garriga.

Descripció: Arbust d'1 o 2 m d'alçada, bastant espinós. Fulles molt estretes i amb pecíol a penes diferenciat. Flors petites agrupades a l'axil·la de les fulles. Fruits arrodonits, negres en la maduresa.

Aplicacions: Les baies s'empren com a purgants, però s'hi ha d'anar amb compte.

Curiositats: En el llenguatge de les flors significa dificultats.



ARÍTJOL (*Smilax aspera* L.)

Família de les liliàcies

Nom local: aritjol

Sinònims: aritja, arínjol, matavelles, heura del diable, heura espinosa, salsaparrilla, etc.

Castellà: zarzaparrilla, zarza morisca, uva de perro, etc.

Localització: Sota els garrofers, a les bardisses, etc.

Descripció: Liana espinosa que s'arrapa a les plantes veïnes per mitjà de circells. Les tiges són anguloses, cobertes d'espines i en ziga-zaga. Fulles persistents, endurides i lluent, esparses, amb 5 nervis principals; limbe en forma de cor amb espines menudes. Les flors són només femenines en unes plantes i masculines en les altres. Les femenines són groguenques, agrupades fent ramells; fruits rodons, vermells, els quals enfosqueixen a la maduresa; floreix entre el setembre i l'octubre.

Aplicacions: El rizoma es considera com a sudorífic, diürètic, depuratiu i estimulant. Antireumàtica.

Curiositats: Antigament s'utilitzava per a combatre la sífilis, sense èxit ja que hi havia una salsaparrilla americana, una planta diferent, amb altres propietats, encara que tampoc eren molt efectives.

En el llenguatge de les flors significa obstacles vençuts.



ARRACADES (*Paronychia argentea* Lam.)

Família de les paroquinàcies

Nom local: herba de plata, arracades

Sinònims: herba de la sang, herba de plata, arracades de la Mare de

Déu

Castellà: asperilla, nevadilla, sanguinaria menor, hierba de la sangre

Localització: Llocs pedregosos i assolellats.

Descripció: Herba que fa branques que s'arrosseguen amb dues fulletes oposades a cada nus; les flors queden amagades entre les bràctees, amb un tacte com de paper.

Aplicacions: Com a diürètica i astringent, en cataplasma serveix per tancar ferides; per a curar de morenes cal cremar-la i rebre'n els fums.



ARRÒS DE BRUIXA (*Sedum altissimum* Poir.)

Família de les crasulàcies

Nom local: crespínell

Sinònims: arròs de pardal o de paret, pinets de teulada.

Castellà: uva de gato, uva de pájaro, racimillo, etc.

Localització: Sobre roques, en parets de pedres.

Descripció: Té la rel gruixuda, les tiges es fan d'uns 30 cm, té les fulles alternes, ovoides, ventrudes; les flors són d'un groc molt pàl·lid, de pètals estesos, lanceolats.

Aplicacions: Es considera astringent i, aixafada, com a cataplasma ajuda a cicatritzar ferides.



ARRÒS DE BRUIXA (*Sedum album* L.)

Família de les crasulàcies

Nom local: crespínell

Sinònims: crespínell blanc, arròs de pardal o de paret, pinets de teulada.

Castellà: uva de gato, uva de perro, uva canina, hierba canilla, siempreviva menor.

Localització: Sobre roques, en parets de pedres, en llocs de poca terra.

Descripció: Herba perenne, les tiges van arrossegant-se i de tant en tant creixen els brots de flors; generalment els calzes són rogencs i la corol·la blanca. Les fulles són alternes, molt carnosos, arrodonides i de gust un poc agre.

Aplicacions: Es considera astringent i, aixafada, com a cataplasma ajuda a cicatritzar ferides.